

Kiezen voor bewegen, sport en maatschappij als examenvak (2)

Welke motieven hebben leerlingen om voor een sport-actieve school te kiezen en/of voor het keuze-examenvak BSM? Van belang is in ieder geval dat leerlingen plezier hebben in sporten en bewegen en daarvoor gemotiveerd zijn. In dit tweede deel zijn de motieven gegroepeerd in meer extrinsieke en intrinsieke beweegredenen, is er aandacht voor andere onderzoeken en staan discussie, conclusies en de aanbevelingen voor de scholen centraal.

TEKST HILDE BAX EN ERIC SWINKELS

Motivatie speelt een belangrijke rol in menselijk gedrag en ook bestaan er grote verschillen in het gedrag van kinderen, adolescenten en volwassenen. Het boek 'Brain Lessons' (Jolles, De Groot, Van Benthem, Dekkers, De Gloppe, Uijlings & Wolff-Albers, 2006) beschrijft de cognitieve en sociale mogelijkheden van het puberbrein. Jolles et al. (2006) stelt dat adolescenten in staat zijn keuzes te maken, echter ze zijn van een relatief laag complexiteitsniveau en gebaseerd op kortetermijnvoordelen.

Motivatie van pubers

Jongeren van veertien jaar beginnen het opstellen van lange termijn doelen te leren, maar kunnen de voor- en nadelen nog niet goed tegen elkaar afwegen (Jolles, et al., 2006; Slot & Aken, 2013). Het is de omgeving die het ontwikkelingsproces van keuzes maken vormgeeft. Docenten en ouders zijn daarbij een belangrijke motivator en inspirator. De kwaliteit van deze omgeving is bepalend voor de het leerproces (Jolles et al., 2006). Adolescenten ervaren pas vanaf vijftien jaar meer autonomie in het maken van beslissingen.

Er is redelijk veel onderzoek gedaan naar de motivatie van leerlingen voor school. Echter, naar de motieven van leerlingen voor een specifiek keuze-examenvak in de bovenbouw is nog weinig onderzoek gedaan.

Wat zorgt ervoor dat leerlingen kiezen voor een sportprofiel in het voortgezet onderwijs en welke motieven hebben leerlingen om te kiezen voor het examenvak Bewegen Sport en Maatschappij (BSM)? Bestaan er verschillen tussen jongens en meisjes, havo- en vwo-leerlingen en leerlingen die eerder in de onderbouw de sportklas volgden?

De redenen om BSM in de bovenbouw te kiezen zijn verdeeld in twee categorieën, de meer intrinsieke en de meer extrinsieke motieven. De redenen (1) ik vind LO makkelijk, (2) ik vind LO interessant, (3) de manier van lesgeven bij LO vind ik afwisselend en (5) de gemiddelde cijfers die ik voor LO haal zijn 8 of hoger zijn als intrinsiek gewaardeerd. De redenen (4) de mentor raadt/raade mij BSM aan, (6) mijn ouders vinden BSM een belangrijk vak, (8) van mijn vrienden kiest iedereen BSM/van mijn vrienden heeft iedereen BSM gekozen en (9) ik denk dat BSM voor mijn vervolgopleiding zinvol zijn meer extrinsiek van aard. Er is één stelling 'de docenten leggen lessituaties tijdens LO duidelijk uit' in de verdeling intrinsiek-extrinsiek buiten beschouwing gelaten.

De Cronbach's Alpha is berekend en deze bleek voor de resultaten van de onderbouwleerlingen voor beide categorieën voldoende betrouwbaar 0,7. Voor de bovenbouw bleef de Cronbach's Alpha van de extrinsieke motieven steken op een waarde van 0,5. Hoewel de betrouwbaarheid voor wat betreft de extrinsieke motieven voor bovenbouwleerlingen met BSM gering is, is er wel gekeken naar de verschillen tussen intrinsieke en extrinsieke motieven voor de diverse groepen zoals jongens, meisjes, havo, vwo, wel, geen sportklas in de onderbouw en de keuze voor BSM. De groep bovenbouwleerlingen is vrij klein omdat alleen de leerlingen die kozen voor BSM zijn bevraagd.

Bij de leerlingen uit klas 3 scoren de intrinsieke motieven voor BSM hoger dan de extrinsieke motieven ($p=0,00$). De sportklasleerlingen scoren zowel hoger op de intrinsieke

Tabel 4A. Waarden betrouwbaarheid, cronbach's alpha, voor intrinsieke en extrinsieke motieven, Adam e.o.

	Intrinsieke motieven Cronbach's alpha	Extrinsieke motieven Cronbach's Alpha	N
Onderbouw	0,7	0,7	4
Bovenbouw	0,7	0,5	4

Tabel 5A: Hoeveel invloed hebben deze motieven op je keuze voor BSM in je profiel, Adam e.o.?

Onderbouw	Onderbouw totaal (n=491)	Onderbouw sportklas (n=64)	Onderbouw niet sportklas (n=425)	HAVO totaal (n=352)	VWO totaal (n=135)	Jongens totaal (n=230)	Meisjes totaal (n=260)	BSM ja	BSM nee
Intrinsieke motieven	3,38*	3,77 **	3,31*	3,36*	3,44*	3,58**	3,20*	4,00**	3,13*
Extrinsieke motieven	2,32	2,89*	2,23	2,30	2,39	2,47*	2,18	3,03*	2,03

*= significant verschil ($p < 0,05$)

Tabel 6A: Hoeveel invloed hadden deze motieven op je keuze voor BSM in je profiel, Adam e.o.?

Bovenbouw	Bovenbouw BSM (n=194)	HAVO BSM (n=135)	VWO BSM (n=51)	Jongens BSM (n=111)	Meisjes BSM (n=77)
Intrinsieke motieven	3,75 *	3,74*	3,80*	3,77*	3,71*
Extrinsieke motieven	2,75	2,78	2,68	2,78	2,69

*= significant verschil ($p < 0,05$)

($p=0,00$) als op de extrinsieke motieven ($p=0,00$). Ook scoren de jongens op beide categorieën hoger dan de meisjes en dat geldt ook voor de leerlingen die BSM gaan doen in de bovenbouw ($p=0,00$). Bij de leerlingen van de havo en het vwo zijn geen verschillen gevonden voor de intrinsieke ($p=0,45$) en de extrinsieke motieven ($p=0,25$).

Bij bovenbouwleerlingen met BSM in hun pakket speelden intrinsieke motieven een grotere rol dan extrinsieke redenen ($p=0,00$). Tussen leerlingen van de havo en het vwo zijn geen verschillen gevonden (intrinsiek $p=0,54$, extrinsiek $p=0,36$) en dat geldt ook voor jongens en meisjes met BSM in hun pakket (intrinsiek $p=0,52$, extrinsiek $0,34$).

De redenen van het landelijk onderzoek om BSM in de bovenbouw te kiezen zijn ook verdeeld in twee categorieën, de meer intrinsieke en de meer extrinsieke motieven. Voor beide groepen is de Cronbach's Alpha berekend. Deze bleek voor de leerlingen uit de onderbouw voldoende betrouwbaar respectievelijk 0,6 en 0,7 maar voor de bovenbouw bleek de Cronbach's Alpha van de intrinsieke en extrinsieke motieven 0,4 te zijn.

Hoewel de betrouwbaarheid van de vragenlijst voor bovenbouw leerlingen met BSM onvoldoende lijkt, zijn de verschillen tussen de groepen wel bestudeerd. De groep betreft 370 van de 564 leerlingen omdat alleen naar de redenen van de BSM leerlingen is gevraagd.

Bij de leerlingen uit klas 3 scoren de intrinsieke motieven voor BSM hoger dan de extrinsieke motieven ($p=0,00$). De sportklasleerlingen scoren zowel hoger op de intrinsieke ($p=0,00$) als op de extrinsieke motieven ($p=0,00$) en dat geldt ook voor de leerlingen die BSM gaan doen in de bovenbouw ($p=0,00$). De verschillen tussen de jongens en meisjes zijn net niet significant op beide categorieën ($p=0,06$). Voor de extrinsieke motieven ($p=0,02$) scoren de leerlingen van de havo hoger dan die van het vwo ($p=0,02$).

Bij de bovenbouwleerlingen met BSM in hun pakket speelden intrinsieke motieven een grotere rol dan extrinsieke

redenen voor deze keuze ($p=0,00$). De leerlingen met BSM afkomstig uit een sportklas scoorden ook hoger op de extrinsieke redenen dan de leerlingen die in de onderbouw geen sportklas deden.

Discussie, conclusies en aanbevelingen

Het doel van deze studie was om erachter te komen welke redenen leerlingen hebben om te kiezen voor het keuze-examenvak BSM. Daarnaast werd ingezoomd op verschillen tussen jongens en meisjes, havo- en vwo-leerlingen en leerlingen die eerder in de onderbouw de sportklas volgden.

De beschrijvende statistiek laat bij de hoofdvraag zien dat de belangrijkste motieven voor onderbouw leerlingen, uit Amsterdam e.o. en uit het landelijk BSM-netwerk, dezelfde zijn: 'Ik vind LO makkelijk' (3,81- 3,90), 'De docenten leggen de lessituaties tijdens LO duidelijk uit' (3,74- 3,88) en 'Ik vind LO interessant' (3,42- 3,46)'. Ook bij de bovenbouwleerlingen zijn de belangrijkste redenen uit beide onderzoeken gelijk 'Ik vind LO interessant' (4,01 – 4,12), 'De docenten leggen de lessituaties tijdens LO duidelijk uit' (3,87 – 3,95) en 'de gemiddelde cijfers die ik bij LO haalde waren 8 of hoger' (3,84 – 3,69).

Bij de sportklasleerlingen uit de onderbouw is het belangrijkste motief 'Ik vind LO makkelijk' (4,19 - 4,11) en van de leerlingen uit de bovenbouw die BSM kozen is dat 'Ik vind LO interessant' (4,01- 4,15).

Bij alle leerlingengroepen die de vragenlijst hebben ingevuld staat als motief: 'De docenten leggen de lessituaties tijdens LO duidelijk uit' in de top drie.

Met een kritische blik is gekeken naar het onderzoeksdesign in relatie tot de resultaten (Biesta, 2012). De vragenlijsten zijn digitaal afgenomen op elf sport-actieve scholen. Op sommige scholen gebeurde dat tijdens de lessen lichamelijke opvoeding en op andere scholen tijdens een theorieles van de mentor. Voor vervolgonderzoek is het aan te bevelen om de afname meer te standaardiseren en beter vast te leggen in een protocol.

Hierop aansluitend zouden de vragenlijsten ook beter getest moeten worden op validiteit (Rmila, 2008).

Tabel 4L. Waarden betrouwbaarheid, cronbach's alpha, voor intrinsieke en extrinsieke motieven landelijk BSM-netwerk

	Intrinsieke motieven Cronbach's alpha	Extrinsieke motieven Cronbach's Alpha	N
Onderbouw	0,6	0,7	4
Bovenbouw	0,4	0,4	4

Anders dan werd verwacht zijn het niet zozeer de extrinsieke motieven die de keuze voor BSM bepalen maar vooral, ook al in de onderbouw, intrinsieke redenen. Een mogelijke verklaring is hiervoor dat de keuze juist ook op korte termijn invloed heeft. De leerlingen vinden het vak interessant, leuk en het gaat hen gemakkelijk af. Volgens Jolles et al. (2006) kunnen jonge adolescenten keuzes maken van een laag complexiteitsniveau en gebaseerd op korte termijn voordelen. De lange termijn heeft weinig invloed en dat blijkt ook uit de relatief lage score in de onderbouw voor de reden 'Ik denk dat BSM voor mijn vervolgopleiding zinvol is' (2,18 - 2,21) (Jolles et al., 2006). Volgens Steinborg, Graham, O'Brien, Cauffman en Banich (2009) oriënteren adolescenten tot 16 jaar zich nog nauwelijks op de toekomst. Verder blijkt uit onderzoek van Slot en Van Aken (2013) dat adolescenten de puberteit op verschillend tempo doorlopen.

Zowel de invloed van de mentor als de invloed van de ouders bleken voor de sportklasleerlingen belangrijker te zijn dan voor de niet sportklasleerlingen ($p=0,00$). Dat kan samenhangen met het gegeven dat sportklasleerlingen ook hoger scoren op de cijfers die ze halen, de moeilijkheidsgraad van lichamelijke opvoeding en dat ze het vak interessanter vinden dan niet sportklasleerlingen. De extrinsieke beïnvloeders (mentor en ouders) sluiten aan bij de intrinsieke motieven van de leerlingen. De leerlingen worden als het ware versterkt in hun gevoel van competentie voor BSM (Ryan & Deci, 2000a).

Ook bij de bovenbouwleerlingen scoren de intrinsieke motieven hoger dan de extrinsieke motieven ($p=0,00$). Intrinsieke motivatie komt van binnenuit, het gaat om persoonlijke drijfveren. Het is belangrijk dat leraren LO de basisbehoeften

autonomie, betrokkenheid (sociale verbondenheid) en competenties van de leerlingen benadrukken (Ryan & Deci, 2000). Volgens Black en Deci (2000) zijn intrinsiek gemotiveerde leerlingen ten opzichte van extrinsiek gemotiveerde leerlingen, gemiddeld zelfstandiger, leergieriger, zekerder, volhardender en gedisciplineerder en presteren ze beter. In het verlengde daarvan is het wenselijk dat leerlingen in de lessen BSM leren om eigen doelen te stellen, het eigen leerproces te reguleren en steeds meer verantwoordelijkheid op zich nemen (Zimmerman, 2000; De Kock, Slegers, & Voeten, 2004).

De leraar lichamelijke opvoeding krijgt van alle groepen leerlingen een hoge waardering en dat geeft kansen. Laat leerlingen ervaren dat het examenvak BSM in het hier en nu betekenisvol is. Speel als school en als docent in op de intrinsieke beweegredenen van de leerlingen. Draag als leraar lichamelijke opvoeding mede verantwoordelijk om leerlingen te ondersteunen bij hun keuze voor BSM.

Hilde Bax is hogeschoolhoofddocent aan de Amsterdamse ALO en Eric Swinkels is onderwijsadviseur bij de KVLO en werkzaam als docent LO op het Twickel College.

Het complete artikel inclusief referenties en bijlagen vind je op onze site bij bonus LO 3.

Contact

h.h.t.bax@hva.nl,
eric.swinkels@kvlo.nl

Kernwoorden

onderzoek, examenvak LO, deelname

Tabel 5A: Hoeveel invloed hebben deze motieven op je keuze voor BSM in je profiel, landelijk BSM-netwerk?

Onderbouw	Onderbouw totaal (n=315)	Onderbouw sportklas (n=90)	Onderbouw niet sportklas (n=225)	HAVO totaal (n=177)	VWO totaal (n=135)	Jongens totaal (n=141)	Meisjes totaal (n=171)	BSM ja	BSM nee
Intrinsieke motieven	3,50*	3,67**	3,39*	3,48*	3,46*	3,56*	3,41*	3,69**	3,01*
Extrinsieke motieven	2,50	2,66*	2,24	2,47*	2,21	2,37	2,35	2,58*	1,88

*= significant verschil ($p < 0,05$)

Tabel 6L: Hoeveel invloed hadden deze motieven op je keuze voor BSM in je profiel, landelijk BSM-netwerk?

Bovenbouw	Bovenbouw BSM (n=370)	Onderb sportklas (n=111)	Onderb. niet sportklas (n=249)	HAVO BSM (n=236)	VWO BSM (n=129)	Jongens BSM (n=177)	Meisjes BSM (n=188)
Intrinsieke motieven	3,72*	3,77*	3,70*	3,72*	3,73*	3,76*	3,69*
Extrinsieke motieven	2,72	2,90*	2,70	2,78	2,76	2,78	2,76

*= significant verschil ($p < 0,05$)